บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รายงานประจำปีเป็นเครื่องมือที่สำคัญของบริษัทจดทะเบียนในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจภายในบริษัทให้กับผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุนและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจภายในกิจการและการดำเนินงานของบริษัท โดยทั่วไปแล้วรายงานประจำปีจะประกอบด้วย งบการเงิน หมายเหตุประกอบงบการเงิน และข้อมูลทางการเงินอื่น ๆ เช่น อัตราส่วนทางการเงินที่สำคัญ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะมีส่วนช่วยทำให้ผู้ที่ใช้รายงานประจำปีสามารถเข้าใจถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นรายงานประจำปียังนำเสนอข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้ใช้รายงานประจำปีในแง่ของการมองภาพรวมของการบริหารงานของคณะกรรมการบริษัทและการดำเนินธุรกิจของบริษัทได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการประกอบธุรกิจ นโยบายและลักษณะของการตลาดของผลิตภัณฑ์และการให้บริการ นโยบายการลงทุนในบริษัทย่อยและบริษัทร่วม เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าข้อมูลที่เป็นตัวเลขและไม่เป็นตัวเลขต่างก็มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสนใจ และยังมีผลต่อการตัดสินใจในการลงทุนและการจัดสรรทรัพยากรของผู้ใช้รายงานประจำปีทั้งสิ้น

คุณค่าของข้อมูลทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินที่เปิดเผยในรายงานประจำปีนั้น ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการประเมินราคาหลักทรัพย์ของธุรกิจ การวิเคราะห์ความเสี่ยงจากการลงทุนในหลักทรัพย์ และการเปิดเผยข้อมูลยังช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถนำข้อมูลทางการบัญชีของกิจการหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกกิจการหนึ่งหรือเปรียบเทียบกับข้อมูลของกิจการเดียวกันในแต่ละงวดบัญชีได้ ซึ่งได้มีนักวิชาการมากมายทำการศึกษางานวิจัย ได้แก่ Botosan and Plumlee (2002) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนของทุน ระดับการเปิดเผยข้อมูลของรายงานประจำปี และการเปิดเผยที่ทันต่อเวลา และกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ลงทุน พบว่า ต้นทุนของทุนจะทำให้การเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีลดลง แต่จะทำให้การเปิดเผยข้อมูลทันเวลามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนของทุนกับระดับของกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ลงทุน Bloomfield and Wilks (2000) ได้ศึกษาพฤติกรรมของนักลงทุนกับตลาดทุนที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพการเปิดเผยข้อมูล พบว่า หากบริษัทมีการเปิดเผยที่มีคุณภาพดีจะส่งผลให้นักลงทุนยินยอมที่จะซื้อหุ้นในราคาที่สูงกว่าบริษัทที่มีการเปิดเผยที่มีคุณภาพไม่ดี เพราะนักลงทุน

ต้องการข้อมูลที่มีความชัดเจนและไม่ต้องการที่จะเผชิญกับความเสี่ยงเนื่องจากความไม่แน่นอนมาก นัก Beaver (1998) ชี้ให้เห็นความสามารถของข้อมูลบัญชีด้านต่าง ๆ ในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ Cook and Sutton (1995) ได้เขียนบทความถึงเรื่องวิธีแก้ปัญหาข้อมูลที่มากเกินไป โดยชี้ให้เห็นว่าผู้ที่กำหนดกรอบในการเปิดเผยต้องเข้าใจว่าข้อมูลที่เสนอให้เปิดเผยนั้นต้องเกิดประโยชน์มากกว่าค่าใช้จ่ายในการจัดทำ Lev (1989 อ้างถึงใน วารุณี ชัยประเสริฐ, 2547) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของกำไรทางบัญชีในการอธิบายผลตอบแทนของหลักทรัพย์ในระยะยาวพบว่า กำไรทางบัญชีมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนของหลักทรัพย์ต่ำซึ่งทำให้มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจน้อย ประกอบกับการที่นักลงทุนและสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกามีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับประโยชน์ของข้อมูลบัญชีว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อนักลงทุนลดลง จึงเริ่มมีการศึกษาว่า ข้อมูลทางบัญชีรายการอื่นสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ากำไรทางบัญชีและส่วนประกอบของกำไรหรือไม่ วารุณี ชัยประเสริฐ (2547) ศึกษาพบว่า นักวิเคราะห์หลักทรัพย์ทุกคนใช้หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนช่วยในการวิเคราะห์หลักทรัพย์กับบริษัทที่ทำการวิเคราะห์ ในการประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับบริษัทที่ทำการวิเคราะห์ โดยให้ความสำคัญกับหมายเหตุประกอบงบการเงินในเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางบัญชี และรายการพิเศษ และไทยเรทติ้งแอนด์อินฟอร์เมชั่นเซอร์วิส จำกัด (TRIS) (2547) ศึกษาพบว่า นักลงทุนสถาบันให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลมากที่สุดเพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของบริษัทจดทะเบียนต่อสาธารณะและเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวนักลงทุนสถาบันมากกว่าเรื่องอื่น ๆ เพราะใช้ข้อมูลที่เปิดเผยอยู่เป็นประจำ โดยสื่อที่ใช้มากที่สุดคือ งบการเงินและรายงานประจำปี นภวรรณ เชิดชูวุฒิกุล (2546) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของบริษัทกับระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีของบริษัท พบว่า บริษัทควรปรับปรุงการเปิดเผยข้อมูลในด้านภาษาที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูลและการรายงานข้อมูลให้ทันต่อเวลาที่จะนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจลงทุน สมชาย สุภัทรกุล (2545) ได้ทำการศึกษา วิธีวิจัยทางบัญชีเพื่อศึกษาว่านักลงทุนใช้ประโยชน์จากข้อมูลบัญชีหรือไม่ ศึกษาพบว่านักลงทุนหรือนักวิเคราะห์หลักทรัพย์ใช้ข้อมูลบัญชีที่ธุรกิจเปิดเผยสู่สาธารณชนในการประเมินราคาหลักทรัพย์ และหรือการตัดสินใจซื้อขายหลักทรัพย์ สุธา ดีวงกิจ (2536 อ้างถึงใน วารุณี ชัยประเสริฐ, 2547) ศึกษาพบว่า ข้อมูลทางการบัญชีมีคุณค่าในการอธิบายความเสี่ยงที่ไม่เป็นระบบได้ดีกว่าความเสี่ยงที่เป็นระบบในการประเมินความเสี่ยงของหลักทรัพย์ที่จะเลือกลงทุนในตลาดหลักทรัพย์

จากผลงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของข้อมูลทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินมีประโยชน์ต่อการประเมินราคาหลักทรัพย์และการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ จะถูกรวบรวมอยู่ในรายงานประจำปีที่บริษัทจดทะเบียนต้องรายงานต่อตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งนักลงทุน นักวิเคราะห์ และผู้สนใจทั่วไป สามารถใช้ข้อมูลในรายงานประจำปีได้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เพื่อให้การซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์เป็นไปอย่างยุติธรรมและมีความโปร่งใส ตลาดหลักทรัพย์ได้กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนมีหน้าที่เปิดเผยสารสนเทศที่จำเป็นต่อการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ให้แก่ผู้ลงทุนและประชาชนทั่วไปได้ทราบอย่างเท่าเทียมกัน โดยสารสนเทศนั้นจะต้องมีความถูกต้อง เพียงพอ ทันเวลา ซึ่งสารสนเทศที่บริษัทจดทะเบียนต้องรายงานแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. สารสนเทศที่ต้องรายงานตามรอบระยะเวลาบัญชี ได้แก่

1.1 งบการเงินรายไตรมาสที่ผู้สอบบัญชีได้สอบทานแล้ว

1.2 งบการเงินประจำงวดการบัญชีที่ผู้สอบบัญชีได้ตรวจสอบและแสดงความเห็นแล้ว

1.3 แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1)

1.4 รายงานประจำปี (แบบ 56-2) และหนังสือนัดประชุมผู้ถือหุ้น

2. สารสนเทศสำคัญตามเหตุการณ์ ได้แก่

2.1 สารสนเทศที่ต้องรายงานทันที ได้แก่ เหตุการณ์ที่มีหรือจะมีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้ถือหลักทรัพย์หรือต่อการตัดสินใจลงทุน หรือต่อการเปลี่ยนแปลงในราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียน

2.2 สารสนเทศที่ต้องรายงานภายใน 3 วันทำการนับแต่วันที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงกรรมการบริษัท

2.3 สารสนเทศที่ต้องจัดส่งภายใน 14 วัน เช่น รายงานการประชุมสามัญหรือวิสามัญผู้ถือหุ้น สำเนารายชื่อผู้ถือหุ้น ณ วันปิดสมุดทะเบียนพักการโอนหุ้น เป็นต้น

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของบริษัทหลักทรัพย์ ทั้งในส่วนของการบริหารจัดการ การจัดเก็บข้อมูล และการประมวลผลระบบงานสำคัญต่าง ๆ เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การดำเนินงานของบริษัทหลักทรัพย์มีความสะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเพิ่มโอกาสแข่งขันในทางธุรกิจได้ ดังนั้นการเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (กลต.) จึงอนุญาตให้นำส่งรายงานประจำปีที่เป็นรูปเล่มหรือ ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้ และให้บริษัทจดทะเบียนเผยแพร่ข้อมูลผ่านระบบ ELCID (Electronic Company Information Disclosure) ของตลาดหลักทรัพย์ด้วย ซึ่งการจัดทำข้อมูลในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ต่าง ๆ จะเป็นในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีมากขึ้นเพราะสามารถเก็บข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก ทั้งในรูปข้อความ ข่าวสาร รูปภาพ ที่สามารถเข้าใจง่าย และยังมีต้นทุนในการจัดทำที่ต่ำ มีความสะดวกในการพกพาและพร้อมที่จะนำมาใช้งานได้ทันที จากการที่ธุรกิจจัดทำรายงานรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเผยแพร่แก่ผู้ถือหุ้น นักลงทุน นักวิเคราะห์หลักทรัพย์ และผู้ที่สนใจทั่วไป ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าผู้ใช้เหล่านี้มี

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ความพึงพอใจจริงหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความพึงพอใจในรูปแบบของรายงานข้อมูลประจำปีที่นักลงทุนต้องการระหว่างรายงานประจำปีรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และรายงานที่เป็นรูปเล่ม แตกต่างกันอย่างไร โดยศึกษาจากข้อมูลจริงจากนักลงทุนในห้องค้าหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งประเด็นนี้ยังไม่มีการศึกษามาก่อน จึงเป็นเหตุจูงใจทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำประเด็นนี้มาศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบรายงานประจำปีที่เป็นความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้รายงานประจำปี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้รายงานประจำปีรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และรายงานประจำปีแบบรูปเล่ม
3. เพื่อศึกษาแนวโน้มในอนาคตเกี่ยวกับการเลือกใช้รายงานประจำปีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์
4. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของรายงานประจำปีรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่พึงประสงค์

สมมติฐานของการวิจัย

จากมาตรา 56 และมาตรา 199 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ รวมทั้งประกาศคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ประกาศ กจ. 40/2540) และข้อบังคับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ออกตามความในบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้บริษัทที่จดทะเบียนและบริษัทที่ออกหลักทรัพย์และเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนจัดทำและส่งงบการเงิน รายงานเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัท และรายงานการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ต่อสำนักงาน และให้จัดส่งรายงานประจำปี ให้แก่ผู้ถือหุ้น นักลงทุน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ และตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์นั้น ซึ่งการเลือกใช้รูปแบบรายงานประจำปีก็มีความแตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นรายงานแบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือแบบรูปเล่ม จึงเป็นที่มาของสมมติฐานดังนี้

H_1: นักลงทุน นักวิเคราะห์หลักทรัพย์ มีความพึงพอใจรายงานประจำปีรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ มากกว่ารูปเล่ม

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่ทำให้นักลงทุนเลือกใช้รูปแบบของรายงานประจำปีไม่ว่าจะเป็นอายุที่แตกต่างกัน ความชำนาญในคอมพิวเตอร์ต่างกัน และทัศนคติด้านอื่น ๆ ซึ่งมีผลต่อการเลือกใช้รูปแบบของรายงานประจำปีที่แตกต่างกัน จึงเป็นที่มาของสมมติฐานดังนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

H_2: ปัจจัยส่วนบุคคลทั่วไปส่งผลต่อการเลือกใช้รูปแบบรายงานประจำปีแตกต่างกัน

นอกจากนี้ความทันสมัยทางเทคโนโลยีต่าง ๆ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มีราคาถูกลง นักลงทุน นักวิเคราะห์หลักทรัพย์ ได้เปลี่ยนมาใช้อุปกรณ์เหล่านี้เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการจัดทำรายงานประจำปีรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีต้นทุนในการจัดทำที่ต่ำลง จึงทำให้บริษัทจดทะเบียนหันมาทำรายงานประจำปีรูปแบบนี้เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นที่มาของสมมติฐานดังนี้

H_3: สัดส่วนของนักลงทุน นักวิเคราะห์หลักทรัพย์ ที่จะเปลี่ยนมาใช้รายงานประจำปีรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ในอนาคตมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

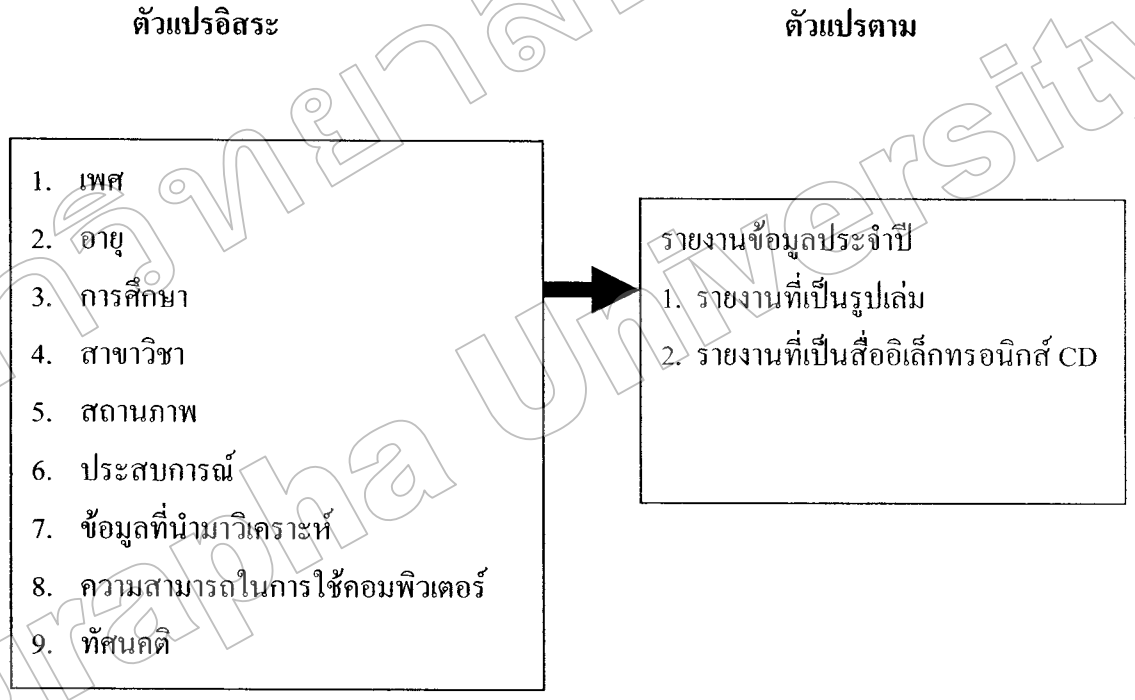

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของนักลงทุน นักวิเคราะห์หลักทรัพย์ และผู้สนใจทั่วไป ในการเลือกรูปแบบของรายงานประจำปี ที่จะใช้ในการประเมินราคาหลักทรัพย์และการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์

2. เป็นแนวทางให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้มีทางเลือกในการจัดทำรายงานประจำปีในรูปแบบที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือแบบรูปเล่ม เพื่อให้ประหยัด

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ทรัพยากรและมีต้นทุนการจัดทำรายงานประจำปีที่ต่ำ เพื่อเผยแพร่ไปให้แก่นักลงทุน นักวิเคราะห์ ประชาชนและผู้ที่สนใจทั่วไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาโดยการใช้แบบสำรวจข้อมูลจริงจากนักลงทุนในห้องค้าหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เกี่ยวกับความต้องการในรูปแบบรายงานประจำปีที่เป็นแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือแบบรูปเล่ม

ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาข้อมูลที่ทำการสำรวจเฉพาะนักลงทุนและนักวิเคราะห์หลักทรัพย์ที่อยู่ในห้องค้าหลักทรัพย์ของบริษัทหลักทรัพย์ที่เป็นสมาชิกของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเท่านั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (The Stock Exchange of Thailand) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการซื้อขายหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตาม ตลาดหลักทรัพย์เองไม่ได้ทำหน้าที่ซื้อขายหลักหลักทรัพย์โดยตรงแต่จะควบคุมดูแลให้การซื้อขายหลักทรัพย์ดำเนินไปอย่างมีระเบียบคล่องตัว โปร่งใสและยุติธรรม เพื่อสร้างความมั่นใจ แก่ผู้ลงทุน และส่งเสริมให้เกิดการระดมเงินออมจากประชาชนไปลงทุนในกิจการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวม(ที่มา.ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2548)

หลักทรัพย์จดทะเบียน (Listed Securities) หมายถึง หลักทรัพย์ที่ออกโดยบริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนหลักทรัพย์ของตนให้มีการซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์ โดย ทั้งหลักทรัพย์จดทะเบียนและบริษัทจดทะเบียนผู้ออกหลักทรัพย์นั้นจะต้องมีคุณสมบัติตรงตามที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด และเป็นไปตามข้อตกลงการจดทะเบียนหลักทรัพย์ (Listing Agreement)

ผู้ลงทุน (Investor) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของตลาดหลักทรัพย์ โดยผู้ลงทุนอาจเป็นประชาชนทั่วไปหรือนิติบุคคล ทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศที่เข้ามาซื้อขายหลักทรัพย์โดยหวังผลตอบแทนในรูปของกำไรจากการซื้อขาย (ผู้ลงทุนระยะสั้น) หรือดอกเบี้ย และ เงินปันผล (ผู้ลงทุนระยะยาว)

บริษัทสมาชิก (Brokers) หมายถึง บริษัทที่ทำหน้าที่เป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ให้แก่ผู้ลงทุนทั่วไป

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี หมายถึง แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปีตามข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์ว่าด้วยการจัดทำและส่งงบการเงินและรายงานเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2548)

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ซีดี (Compact Disk-CD) หมายถึง แผ่นแม่เหล็กชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับเก็บบันทึกข้อมูลเป็นจำนวนมาก ทั้งในรูปข้อความ ข่าวสาร รูปภาพและเสียง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University